Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 13 juli 2017 *

”Begäran om förhandsavgörande – Socialpolitik – Direktiv 2000/78/EG – Artiklarna 1, 2 och 6 – Likabehandling – Förbud mot diskriminering på grund av kön – Tjänstepension – Direktiv 97/81/EG – Ramavtalet om deltidsarbete – Klausul 4.1 och 4.2 – Metod för att beräkna förvärvade pensionsrättigheter – Bestämmelser i en medlemsstats lagstiftning – Annorlunda behandling av deltidsanställda”

I mål C-354/16,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Arbeitsgericht Verden (Arbetsdomstolen i Verden, Tyskland) genom beslut av den 20 juni 2016, som inkom till domstolen den 27 juni 2016, i målet

Ute Kleinsteuber

mot

Mars GmbH,

meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden R. Silva de Lapuerta samt domarna J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev (referent), C.G. Fernlund och S. Rodin,

generaladvokat: M. Szpunar,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– Ute Kleinsteuber, genom T. Ameis, Rechtsanwalt,

– Mars GmbH, genom W. Ahrens, Rechtsanwalt,

– Tysklands regering, genom A. Lippstreu och T. Henze, båda i egenskap av ombud,

– Europeiska kommissionen, genom C. Valero och C. Hödlmayr, båda i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: tyska.

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av klausul 4.1 och 4.2 i ramavtalet om deltidsarbete (nedan kallat ramavtalet), som ingicks den 6 juni 1997, och som finns som bilaga till rådets direktiv 97/81/EG av den 15 december 1997 om ramavtalet om deltidsarbete undertecknat av UNICE, CEEP och EFS (EGT L 14, 1998, s. 9), i dess lydelse enligt rådets direktiv 98/23/EG av den 7 april 1998 (EGT L 131, 1998, s. 10), samt tolkningen av artikel 4 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/54/EG av den 5 juli 2006 om genomförandet av principen om lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet (EUT L 204, 2006, s. 23) och artiklarna 1, 2 och 6.1 i rådets direktiv 2000/78/EEG av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet (EGT L 303, 2000, s. 16; rättelse EGT L 303, 2000, s. 42).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan Ute Kleinsteuber och Mars GmbH. Målet rör beräkningen av värdet på den tjänstepension Ute Kleinsteuber förvärvat som deltidsanställd, varvid hon lämnat företaget innan den pensionsgrundande omständigheten inträffade.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

3 I klausul 4.1–4.4 i ramavtalet anges följande:

”Klausul 4: Principen om icke-diskriminering

1. När det gäller anställningsvillkoren får deltidsarbetande inte behandlas mindre förmånligt än jämförbara heltidsarbetande enbart på den grunden att de arbetar deltid, om det inte finns objektiva skäl för den annorlunda behandlingen.

2. När det är lämpligt skall principen om tidsproportionalitet tillämpas.

3. Sätten för tillämpning av denna klausul skall beslutas av medlemsstaterna och/eller arbetsmarknadens parter, med beaktande av europeisk rätt samt nationell lag, nationella kollektivavtal och nationell praxis.

4. När det finns objektiva skäl för det kan medlemsstaterna, efter samråd med arbetsmarknadens parter i enlighet med nationell lag, nationella kollektivavtal och/eller nationell praxis och/eller arbetsmarknadens parter, om det är lämpligt, låta rätten till särskilda arbetsvillkor vara beroende av anställningstid, arbetstid eller lönevillkor. Kriterierna för att ge deltidsarbetande rätt till särskilda arbetsvillkor skall ses över med jämna mellanrum, med beaktande av den princip om icke-diskriminering som avses i klausul 4.1.”

4 I artikel 1 i direktiv 2000/78 föreskrivs följande:

”Syftet med detta direktiv är att fastställa en allmän ram för bekämpning av diskriminering i arbetslivet på grund av religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning, för att principen om likabehandling skall kunna genomföras i medlemsstaterna.”

5 I artikel 2 i direktivet, vilken rör diskriminering, föreskrivs följande:

”1. I detta direktiv avses med principen om likabehandling att det inte får förekomma någon direkt eller indirekt diskriminering på någon av de grunder som anges i artikel 1.

2. Enligt punkt 1 skall

a) direkt diskriminering anses förekomma när en person på någon av de grunder som anges i artikel 1 behandlas mindre förmånligt än en annan person behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation,

b) indirekt diskriminering anses förekomma när en skenbart neutral bestämmelse eller ett skenbart neutralt kriterium eller förfaringssätt särskilt missgynnar personer med en viss religion eller övertygelse, ett visst funktionshinder, en viss ålder, eller en viss sexuell läggning jämfört med andra personer, om inte
   i) bestämmelsen, kriteriet eller förfaringssättet objektivt motiveras av ett berättigat mål och om medlen för att uppnå detta mål är lämpliga och nödvändiga …”

6 I artikel 6 i nämnda direktiv, med rubriken ”Befogad särbehandling på grund av ålder”, anges följande:

”1. Utan hinder av artikel 2.2 får medlemsstaterna föreskriva att särbehandling på grund av ålder inte skall utgöra diskriminering om särbehandlingen på ett objektivt och rimligt sätt inom ramen för nationell rätt kan motiveras av ett berättigat mål som rör särskilt sysselsättningspolitik, arbetsmarknad och yrkesutbildning, och sätten för att genomföra detta syfte är lämpliga och nödvändiga.

…”

7 Artikel 4 ingår i kapitel 1 i direktiv 2006/54, vilket har rubriken ”Lika lön”. Detta kapitel ingår i avdelning II i samma direktiv. I nämnda artikel 4 föreskrivs följande:

”Förbud mot diskriminering

För lika eller likvärdigt arbete skall direkt och indirekt könsdiskriminering avskaffas vid alla former och villkor för ersättning.

…”

Tysk rätt

8 I 2 § punkt 1 första meningen i Gesetz zur Verbesserung der betrieblichen Altersversorgung (Betriebsrentengesetz) (lagen om förbättring av tjänstepensionssystemen) (nedan kallad lagen om tjänstepension) anges följande:

”2 § – De förvärvade rättigheternas storlek

När den händelse som medför rätt till pension på grund av ålder, invaliditet eller dödsfall inträffar kan en arbetstagare som lämnar sin anställning i förtid och vars rättigheter kvarstår enligt 1b § i förevarande lag och dennes rättighetsinnehavare göra gällande en rätt som åtminstone uppgår till den andel av den ersättning de skulle ha haft rätt till om de inte hade lämnat sin anställning i förtid. Denna andel beräknas med hänsyn till förhållandet mellan tjänstetiden och tiden från anställningens början till den normala lagstadgade pensionsåldern. I stället för den normala pensionsåldern används en tidigare tidpunkt, om denna föreskrivs i pensionsbestämmelserna som en fast gräns eller, som

senast, den dag arbetstagaren fyller 65 år, i fall arbetstagaren lämnar sin anställning och samtidigt begär ålderspension enligt bestämmelserna om lagstadgad obligatorisk pension för långtidsförsäkrade …”

9 I 4 § punkt 1 i Gesetz über Teilzeitarbeit und befristete Arbeitsverträge (lagen om deltidsarbete och visstidsanställning) anges följande:

”En deltidsarbetande arbetstagare får inte behandlas mindre förmånligt än en jämförbar heltidsarbetande arbetstagare på grund av att den förstnämnda arbetar deltid, om det inte finns objektiva skäl för särbehandlingen. Den deltidsarbetande arbetstagaren ska få lön eller en annan delbar ersättning som minst motsvarar den del som arbetstiden utgör jämfört med arbetstiden för en jämförbar heltidsarbetande arbetstagare. …”

10 I avdelning 3.4 i Mars pensionsplan, som ingår i kollektivavtalet av den 6 november 2008 (nedan kallad pensionsplanen), anges följande:

”En pensionsberättigad persons ”inkomst’ består av den totala ersättning som denne under ett år erhåller för de tjänster som vederbörande tillhandahåller företaget … Om en pensionsberättigad person, under sin pensionsgrundande anställningstid, alltid eller tidvis, arbetar deltid, ska dennes ’inkomst’ enligt första meningen i denna bestämmelse grundas på den avtalade veckoarbetstiden. Denna ’inkomst’ fördelas på en veckoarbetstid som motsvarar den genomsnittliga sysselsättningsnivån under den pensionsgrundande anställningstiden. Sysselsättningsnivån är förhållandet mellan den avtalade normala veckoarbetstiden och den normala veckoarbetstiden enligt Mars manual. Sysselsättningsnivån kan emellertid inte överstiga 100 procent.”

11 I avdelning 3.5 i pensionsplanen anges följande:

”En pensionsberättigad persons ’pensionsgrundande inkomst’ är den högsta medelinkomst denna person erhållit under tre av de fem senaste fullständiga kalenderår av pensionsgrundande arbete som ger rätt till pension …”

12 I avdelning 4.1 i pensionsplanen anges följande:

”Med hänsyn till de villkor och begränsningar som föreskrivs i denna pensionsplan erhåller en pensionsberättigad person när denne pensioneras, oavsett om detta sker vid ’normal’ ålder eller senare, för varje fullständigt pensionsgrundande anställningssår, en årlig pensionsersättning på

A) 0,6 procent av den andel av dennes pensionsgrundade lön som understiger det genomsnittliga beloppet för taket för beräkningen av inbetalningar av sociala avgifter för den i lag föreskrivna obligatoriska pensionsförsäkringen för de kalenderår som läggs till grund för beräkningen av den pensionsgrundande lönen, och

B) 2,0 procent av den andel av dennes pensionsgrundade lön som överstiger detta genomsnittliga belopp.

… sammanlagt får högst 35 fullständiga pensionsgrundande tjänsteår tillgodoräknas.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

13 Ute Kleinsteuber, född den 3 april 1965, var anställd vid Mars och vid detta företags föregångare från den 1 oktober 1990 till den 31 maj 2014, och innehade där ett antal olika tjänster. Hon arbetade delvis heltid och delvis deltid, med en sysselsättningsnivå på mellan 50 procent och 75 procent av en heltidstjänst. Ute Kleinsteuber har, när hon fyller 55 år, rätt till tjänstepension från Mars.

14 Enligt pensionsplanen ska det, vad avser en arbetstagare som inte är heltidsanställd, först göras en beräkning av relevant årslön för en heltidsanställd arbetstagare som kan göra gällande rätt till pension. Därefter minskas denna lön med hänsyn till genomsnittlig sysselsättningsgrad under hela anställningsperioden. Slutligen tillämpas olika korrigeringskoefficienter på de olika andelar som ingår i detta belopp. Tjänstepensionsbeloppet beräknas nämligen enligt en så kallad differentierad formel.

15 Det görs härvidlag åtskillnad mellan de inkomster som ligger under taket för sociala avgifter inom det lagstadgade pensionssystemet och inkomster som ligger över nämnda tak. Taket vid beräkning av inbetalningar består enligt tysk socialförsäkringsrätt av det högsta lönebelopp som för en enligt lag försäkrad person används för socialförsäkringar. Den andel av lönen som ligger över taket för sociala avgifter har, vid beräkningen av Ute Kleinsteubers tjänstepensions storlek, tillgodoräknats med 2 procent, medan den andel av lönen som ligger under detta tak har tillgodoräknats med 0,6 procent.

16 Såsom framgår av beslutet om hänskjutande ska det, när en arbetstagare slutar i förväg, enligt 2 § punkt 1 första meningen i pensionslagen, ske en beräkning med hänsyn till tidsproportionalitet. Först beräknas en ”fiktiv maximalrättighet”, det vill säga de pensionsrättigheter arbetstagaren skulle ha haft om denne inte i förtid hade lämnat sin anställning, utan fortsatt att arbeta fram till den avtalade pensionsåldern. Den ”intjänade kvoten” framräknas därefter genom att man jämför den verkliga tjänstetiden med den tid arbetstagaren skulle ha fortsatt att arbeta fram till pensionsåldern, om denne inte hade avgått i förtid. Den fiktiva maximalrättigheten multipliceras sedan med den intjänade kvoten för att bestämma tjänstepensionens belopp eller den potentiella rättigheten.

17 I Mars pensionsplan finns dessutom ett tak för de tjänsteår som kan beaktas, vilket uppgår till 35 år.

18 Ute Kleinsteuber har vid Arbeitsgericht Verden (Arbetsdomstolen i Verden, Tyskland) bestritt Mars beräkning av hennes tjänstepension. Hon anser att hon har rätt till en högre pension. Bundesarbeitsgericht (Federala arbetsdomstolen, Tyskland) har i detta sammanhang redan angett att bestämmelsen i 2 § i pensionslagen är lämplig och nödvändig för att uppnå ett legitimt mål.

19 Mot denna bakgrund beslutade Arbeitsgericht Verden (Arbetsdomstolen i Verden) att vilandeförklara målet och att ställa följande frågor till domstolen:

”1. a) Ska den tillämpliga unionslagstiftningen, särskilt klausul 4.1 och 4.2 i ramavtalet samt artikel 4 i direktiv 2006/54, jämförd med direktiv 2000/78, tolkas så, att den utgör hinder för en nationell lagstiftning eller praxis enligt vilken det vid beräkningen av tjänstepensionen görs åtskillnad mellan arbetsinkomster som ligger under taket för sociala avgifter inom det lagstadgade pensionssystemet och inkomster som ligger över nämnda tak (den så kallade differentierade formeln för pensionsberäkning), varvid inkomster från deltidsarbete inte behandlas så att det först fastställs vilken inkomst som skulle ha erhållits vid motsvarande heltidsarbete, varefter man fastställer andelen över och under taket för sociala avgifter och tillämpar detta förhållande på den minskade inkomsten från deltidsarbetet?

b) Om fråga 1 a besvaras nekande: Ska den tillämpliga unionslagstiftningen, särskilt klausul 4 punkterna 1 och 2 i ramavtalet samt artikel 4 i direktiv 2006/54, jämförd med direktiv 2000/78, tolkas så, att den utgör hinder för en nationell lagstiftning eller praxis som vid beräkningen av tjänstepensionen skiljer mellan inkomst av arbete som ligger under taket för sociala avgifter och inkomster som ligger över nämnda tak (den så kallade differentierade formeln för pensionsberäkning) och i fråga om en anställd som delvis har arbetat heltid och delvis halvtid inte tillämpar något beräkningssätt som innefattar en uppdelning i olika tidsperioder (till exempel enskilda kalenderår), utan fastställer en enhetlig sysselsättningsnivå för anställningsförhållandets sammanlagda längd och endast tillämpar den differentierade formeln för pensionsberäkning på den genomsnittliga inkomst som därigenom uppkommer?

2) Ska den tillämpliga unionslagstiftningen, särskilt det i artikel 21 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna stadfästa och genom direktiv 2000/78, särskilt artiklarna 1, 2 och 6, preciserade förbudet mot åldersdiskriminering, tolkas så, att den utgör hinder för en nationell lagstiftning eller praxis som innebär att en tjänstepension motsvarar förhållandet mellan tjänstetiden och anställningstidens längd från det att anställningen påbörjades till den normala pensionsåldern enligt det lagstadgade pensionssystemet och härvidlag fastställer ett högsta tak för antalet tjänsteår som kan tillgodoräknas, med följden att arbetstagare som fullgjort sin tjänstetid i yngre ålder erhåller en lägre tjänstepension än anställda som har fullgjort sin tjänstetid i högre ålder, fastän båda medarbetarna har fullgjort en lika lång tjänstetid?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första frågan

Inledande anmärkningar

20 Det framgår av fråga 1 a och b att den hänskjutande domstolen uppmanar EU-domstolen att tolka klausul 4.1 och 4.2 i ramavtalet och artikel 4 i direktiv 2006/54, jämförd med direktiv 2000/78.

21 Det framgår emellertid av de skäl som anges av den hänskjutande domstolen att den i själva verket vill att EU-domstolen ska förklara huruvida en nationell lagstiftning som den i det nationella målet kan medföra diskriminering gentemot löntagare som arbetar deltid, i den mening som avses i ramavtalet. I så fall kan sökanden i det nationella målet även göra gällande ett åsidosättande av principen om lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet, i den mening som avses i direktiv 2006/54, eftersom den nationella domstolen anger att främst kvinnor arbetar deltid.

22 Det finns däremot inget i begäran om förhandsavgörande som gör det möjligt att undersöka huruvida nämnda lagstiftning medför åldersdiskriminering, i den mening som avses i artiklarna 1 och 2 i direktiv 2000/78.

23 Fråga 1 a och b ska således anses avse tolkningen av klausul 4.1 och 4.2 i ramavtalet och artikel 4 i direktiv 2006/54/EG.

Fråga 1 a

24 Den hänskjutande domstolen har ställt fråga 1 a för att få klarhet i huruvida klausul 4.1 och 4.2 i ramavtalet samt artikel 4 i direktiv 2006/54 ska tolkas så, att de utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken det vid beräkningen av en tjänstepension görs åtskillnad mellan arbetsinkomster som ligger under taket för sociala avgifter inom det lagstadgade pensionssystemet och inkomster som ligger över nämnda tak, varvid inkomster från deltidsarbete inte behandlas så, att det först fastställs vilken inkomst som skulle ha erhållits vid motsvarande heltidsarbete, varefter man fastställer andelen över och under taket för sociala avgifter och slutligen tillämpar detta förhållande på den minskade inkomsten från deltidsarbetet.

25 När det gäller anställningsvillkoren föreskrivs i klausul 4.1 i ramavtalet att deltidsarbetande inte får behandlas mindre förmånligt än jämförbara heltidsarbetande enbart på den grunden att de arbetar deltid, såvida det inte finns objektiva skäl för den annorlunda behandlingen.

26 I förevarande fall är det ostridigt att metoden för att beräkna tjänstepension, bestående i att göra åtskillnad mellan löneinkomster som understiger taket för sociala avgifter och dem som överstiger detta tak (nedan kallad den differentierade formeln), är tillämplig både på heltidsanställda och deltidsanställda.

27 Ute Kleinsteuber gör emellertid gällande att denna beräkningsmetod leder till att en alltför liten andel av den pensionsberättigande årsinkomsten omfattas av den högre koefficienten på 2 procent. Mars har i enlighet med sin pensionsplan, på grundval av heltidsarbete, beräknat vilken pensionsberättigande årsinkomst som ska tillämpas vad avser sökanden i det nationella målet, varefter Mars, innan bolaget nedsatte densamma med hänsyn till den sysselsättningsnivå som hennes deltidsarbete motsvarar, hade delat upp detta belopp i en andel som understiger taket för sociala avgifter och en andel som överstiger samma tak, och därefter tillämpat olika procentsatser på respektive andel. Ute Kleinsteuber anser i stället att beräkningen för deltidsanställda ska göras genom att man beräknar en fiktiv inkomst för en heltidsanställd med tillämpning av den differentierade formeln. Först därefter ska beloppet nedsättas med hänsyn till den sysselsättningsnivå som deltidsarbete motsvarar.

28 Inget i handlingarna i målet talar emellertid för att Mars beräkningsmetod medför diskriminering av deltidsanställda.

29 Domstolen konstaterar nämligen att hänsynen till förhållandet mellan arbetstagarens effektiva arbetstid under dennes anställningstid och den arbetstid som gäller för en arbetstagare som under hela sin anställningstid arbetat heltid innebär en strikt tillämpning av principen om tidsproportionalitet. Mars har i det aktuella fallet således räknat fram och tillämpat en koefficient på 71,5 procent.

30 Det faktum att man beaktar tjänstemannens verkliga anställningstid under sin karriär jämförd utgör ett objektivt kriterium som är icke-diskriminerande och som möjliggör en proportionerlig nedsättning av pensionsrätten (se, för ett liknande resonemang, dom av den 23 oktober 2003, Schönheit och Becker, C-4/02 och C-5/02, EU:C:2003:583, punkt 91).

31 Domstolen konstaterar dessutom att Ute Kleinsteubers rätt till tjänstepension visserligen inte motsvarar den tidsproportionerliga kvoten för en högre betald heltidstjänst, men att detta inte beror på att Ute Kleinsteuber arbetat deltid utan på att denna princip tillämpats tillsammans med den differentierade formeln.

32 Det framgår härvid, av de handlingar domstolen har tillgång till, att tjänstepensionen – som bygger på en frivillighet från arbetsgivarens sida – kompletterar de förmåner som betalas ut av den obligatoriska pensionsförsäkringen. Mars pensionsplan syftar således till att vid pensionsåldern, om möjligt helt och proportionerligt, reflektera den levnadsstandard löntagaren hade under arbetslivet.

33 Syftet med den differentierade formeln är att beakta skillnaden i täckningsbehov mellan den del av lönen som understiger respektive överstiger taket för sociala avgifter, detta eftersom den senare delen inte beaktas vid beräkningen av den pension som utbetalas från den obligatoriska pensionsförsäkringen.

34 Domstolen konstaterar till att börja med att vad avser anställda som på grund av deltidsarbete erhållit pensionsberättigande inkomster som i allmänhet understiger taket för sociala avgifter innehåller den obligatoriska pensionsförsäkringen ingen lucka vad avser beviljad ersättning, eftersom samtliga deras inkomster omfattas av nämnda försäkring.

35 Dessutom kan, såsom den tyska regeringen och Europeiska kommissionen påpekat, den beräkningsmetod som Ute Kleinsteuber förespråkar, vilken det erinrats om i punkt 27 ovan, leda till att den andel av inkomsterna som överstiger taket för sociala avgifter höjs på ett konstlat sätt. Vad avser ersättning för deltidsanställning som understiger detta tak kan den metod som förespråkas av sökanden i det nationella målet dessutom leda till att koefficienten på 2 procent tillämpas, eftersom

den differentierade formeln direkt skulle tillämpas på årsinkomsten för en motsvarande heltidsanställning, till och med innan den nedsätts med hänsyn till den sysselsättningsnivå som den berörda arbetstagarens deltidsarbete motsvarar. Det finns emellertid inget behov av ytterligare täckning i det fall där ersättningen understiger detta tak.

36 Såsom kommissionen påpekat leder detta till en överskattning av den berördes arbetstid och till att en betydligt högre pension beviljas, utan koppling till Ute Kleinsteubers verkliga arbetstid.

37 Den hänskjutande domstolen har härvidlag påpekat att om man följer det synsätt som förespråkas av sökanden i det nationella målet, så blir Mars skyldigt att vad avser den andel av Ute Kleinsteubers lön som understiger detta tak, förutom avgifterna till den obligatoriska pensionsförsäkringen, tillämpa den högre koefficienten på 2 procent som föreskrivs i pensionsplanen, och i slutledet utbetala en tjänstepension som proportionellt sett är högre, även vad gäller denna andel av lönen.

38 Domstolen anser vidare att syftet med den differentierade formeln, nämligen att beakta skillnaden i täckningsbehov mellan den del av lönen som överstiger respektive understiger taket för sociala avgifter, utgör ett objektivt skäl, i den mening som avses i klausul 4.1 ramavtalet, vilket motiverar en skillnad i behandling som den i det nationella målet.

39 Den lagstiftning som är i fråga i målet vid den nationella domstolen kan således inte anses medföra en diskriminering på grund av arbetsform, i den mening som avses i ramavtalet, och således inte heller anses strida mot principen om lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet, i den mening som avses i direktiv 2006/54.

40 Mot bakgrund av ovanstående överväganden ska fråga 1 a besvaras enligt följande. Klausul 4.1 och 4.2 i ramavtalet samt artikel 4 i direktiv 2006/54 ska tolkas så, att de inte utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken det vid beräkningen av en tjänstepension görs åtskillnad mellan arbetsinkomster som ligger under taket för sociala avgifter inom det lagstadgade pensionssystemet och inkomster som ligger över nämnda tak, varvid inkomster från deltidsarbete inte behandlas så, att det först fastställs vilken inkomst som skulle ha erhållits vid motsvarande heltidsarbete, varefter man fastställer andelen över och under taket för sociala avgifter och slutligen tillämpar detta förhållande på den minskade inkomsten från deltidsarbetet.

Fråga 1 b

41 Den hänskjutande domstolen har ställt fråga 1 b för att få klarhet i huruvida klausul 4.1 och 4.2 i ramavtalet samt artikel 4 i direktiv 2006/54 ska tolkas så, att de utgör hinder för en nationell lagstiftning som, vid beräkningen av tjänstepensionen för en anställd som delvis arbetat heltid och delvis arbetat deltid, bestämmer en enhetlig sysselsättningsnivå för hela anställningstiden.

42 Enligt klausul 4.1 och 4.2 i ramavtalet ska det avgöras huruvida deltidsanställda behandlas mindre förmånligt än jämförbara heltidsanställda genom att det fastställs en enhetlig sysselsättningsnivå för den anställningstid som kan beaktas.

43 Domstolen anser att metoden att bestämma en procentsats för deltidsarbete framstår som en lämplig metod för att bedöma en deltidsanställds hela anställningstid. Det kan vid en beräkning som rör deltidsanställda däremot inte utgås från att dessa arbetat heltid under hela anställningstiden.

44 Mars har gjort gällande att metoden att fastställa en enhetlig sysselsättningsnivå för den anställningstid som kan beaktas helt enkelt innebär en återspegling av variationer i arbetstid under anställningstiden utan hänsyn till skillnader i erhållen ersättning under denna tid. Enligt Mars medför pensionsplanen

nämligen en skyldighet för bolaget att betala en pension som är knuten till den slutlön den berörde erhåller, varvid den ersättning som erhållits under olika delar av anställningstiden saknar betydelse för beräkningen av ålderspensionen.

45 Inget i de handlingar domstolen har tillgång till talar härvidlag för att en annan beräkningsmetod, såsom exempelvis att göra en uppdelning mellan olika anställningsperioder hos Mars, möjliggör en lämpligare och rättvisare beräkning, med hänsyn till principen om tidsproportionalitet.

46 **Det** ankommer härvidlag på den hänskjutande domstolen, som ensam har en fördjupad kännedom om omständigheterna i målet, att undersöka huruvida så är fallet i det nationella målet, och särskilt huruvida den i det nationella målet aktuella metoden för beräkning av pension strider mot denna princip, vilken, vad avser det nationella målet, ska iakttas enligt klausul 4.1 och 4.2 i ramavtalet.

47 Mot bakgrund av ovanstående överväganden ska fråga 1 b besvaras enligt följande. Klausul 4.1 och 4.2 i ramavtalet samt artikel 4 i direktiv 2006/54 ska tolkas så, att de inte utgör hinder för en nationell lagstiftning som, vid beräkningen av tjänstepensionen för en anställd som delvis arbetat heltid och delvis arbetat deltid, bestämmer en enhetlig sysselsättningsnivå för hela anställningstiden, förutsatt att denna metod för beräkning av ålderspensionen inte strider mot regeln om tidsproportionalitet. Det ankommer på den nationella domstolen att avgöra om så är fallet.

Fråga 2

48 Den hänskjutande domstolen har ställt fråga 2 för att få klarhet i huruvida artiklarna 1, 2 och 6.1 i direktiv 2000/78 ska tolkas så, att de utgör hinder för en nationell lagstiftning som föreskriver en tjänstepension som motsvarar förhållandet mellan tjänstetiden och anställningstidens längd från det att anställningen påbörjades till den normala pensionsåldern enligt det lagstadgade pensionssystemet och härvidlag fastställer ett högsta tak för antalet tjänsteår som kan tillgodoräknas.

49 Enligt artikel 2.2 a i detta direktiv ska direkt diskriminering anses förekomma när en person på grund av sin ålder behandlas mindre förmånligt än en annan person behandlas, har behandlats eller skulle behandlas i en jämförbar situation. Enligt lydelsen i artikel 2.2 b i direktiv 2000/78 anses indirekt diskriminering förekomma när en skenbart neutral bestämmelse eller ett skenbart neutralt kriterium eller förfaringssätt särskilt missgynnar personer av en viss ålder jämfört med andra personer, om inte bestämmelsen, kriteriet eller förfaringssättet objektivt motiveras av ett berättigat mål och medlen för att uppnå detta mål är lämpliga och nödvändiga.

50 Vad avser frågan huruvida det föreligger särbehandling som direkt eller indirekt grundas på ålder har den hänskjutande domstolen angett att den i det nationella målet aktuella beräkningsmetoden leder till att löntagare som fullgjort sin tjänstetid när de var yngre får en lägre tjänstepension än de medarbetare som fullgjort sin tjänstetid när de var äldre, trots att de har fullgjort en lika lång tjänstetid.

51 Såsom den tyska regeringen påpekat hänvisar varken den nationella lagstiftningen eller det i pensionsplanen föreskrivna taket direkt till något ålderskriterium. Dessutom är den i det nationella målet aktuella lagstiftningen tillämplig på samma sätt för arbetstagare i alla åldrar.

52 Denna lagstiftning grundas således direkt på tjänstetid i företaget och inte på något ålderskriterium.

53 Det framgår således av beslutet om hänskjutande att den sekundäreffekt som följer av taket för de tjänsteår som kan beaktas alltid uppstår när åldern vid anställningens början för när den löntagare som avgår i förtid understiger skillnaden mellan åldersgränsen för pensionsavgång och taket för

tjänsteår. När åldersgränsen för pensionsavgång är 65 år och taket för de tjänsteår som kan beaktas är satt till 35 år, så leder detta således till att löntagare som avgår i förtid och som börjat arbeta före 30 års ålder missgynnas vid beräkningen av tjänstepensionsrättigheter.

54 Domstolen konstaterar att en sådan skillnad i behandling beror på samspelet mellan taket för de tjänsteår som kan beaktas och andra faktorer, såsom den metod för nedsättning med hänsyn till tidsproportionalitet som föreskrivs i 2 § punkt 1 första meningen i pensionslagen.

55 Slutresultatet att det föreligger en nackdel för en viss åldersgrupp har således uppkommit genom tillämpning av bestämmelser i kombination med vissa särskilda omständigheter.

56 Den hänskjutande domstolen har dessutom angett att ”det rent allmänt går att säga att den negativa effekt som följer av [den i det nationella målet aktuella lagstiftningen] blir större ju yngre löntagaren var när denne började sin anställning, ju kortare tjänstetiden är och ju lägre tak som fastställts för de tjänsteår som kan beaktas”. Den tyska regeringen konstaterar å sin sida att den i det nationella målet aktuella beräkningsmetoden typisk sett och ”i vissa situationer” leder till en indirekt särbehandling av yngre arbetstagare, eftersom det endast är i deras fall som taket för tjänsteår – i samband med beräkningen av den fiktiva maximalrättigheten – uppnås och kan beaktas.

57 Mars har å sin sida angett att den andra tolkningsfrågan saknar betydelse för tvistens lösning, eftersom Ute Kleinsteubers tjänstetid inte nedsatts vid beräkningen av hennes pensionsrättigheter.

58 Mars har vidare gjort gällande att den nedsättning med hänsyn till tidsproportionalitet som föreskrivs i 2 § punkt 1 första meningen i pensionslagen inte alltid missgynnar yngre arbetstagare och att denna bestämmelse i vilket fall som helst inte bygger på ålder utan på tjänstetid.

59 Det ankommer på den hänskjutande domstolen – som ensam har direkt kännedom om de faktiska omständigheter som ligger till grund för tvisten – att göra de kontroller som är nödvändiga för att avgöra huruvida den i det nationella målet aktuella lagstiftningen på ett konkret och inte slumpmässigt sätt är ägnad att leda till indirekt särbehandling som inte beror på tjänstetid utan på ålder.

60 Det ankommer även på nämnda domstol att kontrollera att det angivna problemet inte är av hypotetisk art utan att det verkligen rör de omständigheter som parterna i det mål den har att avgöra tvistar om. En sådan fråga kan nämligen inte besvaras abstrakt och hypotetiskt, utan ska om den aktualiseras bli föremål för en bedömning i det enskilda fallet.

61 Det framgår nämligen av domstolens fasta praxis att enligt det förfarande för samarbete mellan nationella domstolar och EU-domstolen som införts genom artikel 267 FEUF ankommer det på EU-domstolen att ge den nationella domstolen ett användbart svar, som gör det möjligt för den domstolen att avgöra det mål som den ska pröva (dom av den 11 september 2014, B., C-394/13, EU:C:2014:2199, punkt 21 och där angiven rättspraxis). Den samarbetsanda som måste styra förfarandet med förhandsavgöranden kräver dessutom att den nationella domstolen å sin sida respekterar den uppgift som ålagts domstolen, nämligen att bidra till rättskipningen i medlemsstaterna och inte att avge rådgivande utlåtanden i allmänna eller hypotetiska frågor (dom av den 12 juni 2003, Schmidberger, C-112/00, EU:C:2003:333, punkt 32, och dom av den 26 februari 2013, Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, punkt 42).

62 För det fall att nämnda domstol, efter att ha gjort sin bedömning, skulle konstatera att det föreligger en sådan särbehandling, vill EU-domstolen erinra om att enligt artikel 6.1 i direktiv 2000/78 ska denna särbehandling inte anses utgöra diskriminering, i den mening som avses i detta direktiv, om särbehandlingen motiveras av ett berättigat mål och om medlen för att uppnå detta mål är lämpliga och nödvändiga.

63 Det framgår härvidlag av de handlingar domstolen har tillgång till att den i det nationella målet aktuella lagstiftningen på en och samma gång eftersträvar socialpolitiska mål, som är knutna till rörlighet och pensionssystemen, och det främsta målet med tjänstepensioner, vilket är att belöna löntagare som varit företaget trogna. Denna lagstiftning beaktar även företagets intresse av att de kostnader som följer av tjänstepensioner på grund av förvärvade rättigheter ska vara tydliga och lätta att beräkna.

64 Mars har härvidlag gjort gällande att målet med denna lagstiftning, och närmare bestämt det aktuella tjänstepensionssystemet, är att fastställa en regel som är tillämplig för att beräkna storleken av förvärvade rättigheter när anställningsförhållandet avslutats i förtid, som är förenlig med den allmänna utformningen av tjänstepensioner i vanligt förekommande pensionsplaner, och att på detta sätt bidra till den allmänna spridningen av tjänstepensioner, med tanke på det är frivilligt för arbetsgivaren att upprätta sådana.

65 Sådana mål – vars syfte är att uppnå en balans mellan de olika intressen som står på spel, vad avser frågor som rör sysselsättningspolitik och socialt skydd, för att säkerställa att tjänstepensioner kan utbetalas – kan anses som mål av allmänintresse.

66 Vad rör frågan huruvida den i det nationella målet aktuella lagstiftningen är lämplig anser domstolen att det inte framstår som orimligt att anta en metod för att beräkna en lagligen förvärvad rättighet i fall av förtida avslutande av anställningsförhållandet som bygger på en tidsproportionerlig fördelning av den verkliga tjänstetiden jämförd med den tjänstetid som skulle ha kunnat uppnås vid arbete fram till den normala pensionsåldern, och med ett tak för de tjänsteår som kan beaktas, när man ser till syftet med det i det nationella målet aktuella tjänstepensionssystemet.

67 Detsamma gäller frågan huruvida denna lagstiftning är nödvändig. Anställda kan nämligen inte uppmuntras att stanna kvar i företaget fram till den lagliga pensionsåldern om inte den löntagare som gör detta val ges en förmån gentemot en löntagare som lämnar företaget i förtid. Det finns dessutom inget i de handlingar domstolen har tillgång till som talar mot nödvändigheten av en sådan lagstiftning, eller någon beräkningsregel, av det slag som Ute Kleinsteuber förespråkar, som på ett lika effektivt sätt gör det möjligt att uppnå de angivna målen, och särskilt det mål som består i den allmänna spridningen av tjänstepensioner.

68 Mot bakgrund av ovanstående överväganden ska fråga 2 besvaras enligt följande. Artiklarna 1, 2 och 6.1 i direktiv 2000/78 ska tolkas så, att de inte utgör hinder för en nationell lagstiftning som föreskriver en tjänstepension som motsvarar förhållandet mellan tjänstetiden och anställningstidens längd från det att anställningen påbörjades till den normala pensionsåldern enligt det lagstadgade pensionssystemet och härvidlag fastställer ett högsta tak för antalet tjänsteår som kan tillgodoräknas.

Rättegångskostnader

69 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

1) **Klausul 4.1 och 4.2 i ramavtalet om deltidsarbete, vilket ingicks den 6 juni 1997, och som ingår i bilagan till rådets direktiv 97/81/EG av den 15 december 1997 om ramavtalet om deltidsarbete undertecknat av UNICE, CEEP och EFS, i dess ändrade lydelse, och artikel 4 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/54/EG av den 5 juli 2006 om genomförandet av principen om lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet ska tolkas**

så, att de inte utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken det vid beräkningen av en tjänstepension görs åtskillnad mellan arbetsinkomster som ligger under taket för sociala avgifter inom det lagstadgade pensionssystemet och inkomster som ligger över nämnda tak, varvid inkomster från deltidsarbete inte behandlas så att det först fastställs vilken inkomst som skulle ha erhållits vid motsvarande heltidsarbete, varefter man fastställer andelen över och under taket för sociala avgifter och slutligen tillämpar detta förhållande på den minskade inkomsten från deltidsarbetet.

2) **Klausul 4.1 och 4.2 i ovannämnda avtal och artikel 4 i direktiv 2006/54, ska tolkas så, att de inte utgör hinder för en nationell lagstiftning som, vid beräkningen av tjänstepensionen för en anställd som delvis arbetat heltid och delvis arbetat deltid, bestämmer en enhetlig sysselsättningsnivå för hela anställningstiden, förutsatt att denna metod för beräkning av ålderspensionen inte strider mot regeln om tidsproportionalitet. Det ankommer på den nationella domstolen att avgöra om så är fallet.**

3) **Artiklarna 1, 2 och 6.1 i rådets direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet ska tolkas så, att de inte utgör hinder för en nationell lagstiftning som föreskriver en tjänstepension som motsvarar förhållandet mellan tjänstetiden och anställningstidens längd från det att anställningen påbörjades till den normala pensionsåldern enligt det lagstadgade pensionssystemet och härvidlag fastställer ett högsta tak för antalet tjänsteår som kan tillgodoräknas.**

Underskrifter